

๑. การศึกษารูปแบบการจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาทางการเกษตร

ประเทศไทยมีความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรพันธุกรรม ทั้งพืช สัตว์ ประมง และจุลินทรีย์ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานให้เกษตรกร และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาต่อยอดสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เป็นการสร้างความยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เกษตรกรและบุคลากรในภาคการเกษตรยังมีการสั่งสม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีการสร้างนวัตกรรมทางการเกษตรที่อีกจำนวนมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองมิให้ถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ถูกต้อง รวมทั้งควรมีการส่งเสริมให้เกิด มูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเจ้าของ ดังนั้น การศึกษารูปแบบการจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาทางการเกษตร จึงจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาด้านการเกษตร ที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการคุ้มครอง ปกป้อง เผื่อระวังมิให้เกิดการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อบุคคลหรือชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงคุ้มครอง ปกป้อง มิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติไทยที่เป็นส่วนรวมไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาส่วนบุคคล และเพื่อศึกษารูปแบบของระบบฐานข้อมูลที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนวางแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ ภูมิปัญญา และนวัตกรรมทางการเกษตรโดยมีวิธีการศึกษาจากการ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรมทางการเกษตร และทรัพยากรพันธุกรรม ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนำข้อคิดเห็นจากปราชญ์ชาวบ้าน มาวิเคราะห์เสนอเป็นรูปแบบการจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาทางการเกษตรใน ภาพรวมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การศึกษาข้อมูลดังกล่าว มีประเด็นหลักเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

๑) ประเทศไทยมีหน่วยงานที่สำคัญที่เห็นความสำคัญและมีการจัดทำฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา ระดับประเทศ ๒ หน่วยงาน ได้แก่

๑.๑) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (BEDO) จัดทำระบบบัญชีรายการข้อมูลกลาง ทรัพยากรชีวภาพของไทย เพื่อรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ และต่อยอดมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นระบบ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีหน่วยงานเครือข่ายร่วมดำเนินการอย่างน้อย ๒๐ หน่วยงาน ภายใต้โครงการเครือข่ายความหลากหลายทางชีวภาพระดับประเทศ ระบบฐานข้อมูลประกอบด้วย ข้อมูลสิ่งมีชีวิตในระบบ ข้อมูลชุมชน ข้อมูลผลิตภัณฑ์ และข้อมูลผู้ประกอบการ ซึ่งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ บางหน่วยงานร่วมดำเนินการ ได้แก่ กรมประมง กรมปศุสัตว์ และกรมการข้าว

๑.๒) กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา อยู่ระหว่างการจัดเตรียมการจัดทำระบบฐานข้อมูลระดับชาติด้านทรัพย์สินทางปัญญาด้านทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ขณะนี้อยู่ระหว่างการเตรียมการร่วมกับหน่วยงานที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง

๒) สำหรับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยังไม่เคยทำฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาทางการเกษตรในภาพรวมของกระทรวงฯ ไว้อย่างเป็นระบบ แต่บางหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ได้จัดทำฐานข้อมูลไว้โดยแต่ละหน่วยงานจะมีรูปแบบแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงาน เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง และกรมปศุสัตว์

๓) ทรัพย์สินทางปัญญาในภาคการเกษตรที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครอง ปกป้อง และส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สามารถแบ่งเป็น ๓ ด้านหลักๆ คือ ทรัพยากรพันธุกรรม (ทั้งพืช สัตว์ ประมง) องค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมทางการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

๑. การจัดทำฐานข้อมูลกระทรวงเกษตรฯ ควรรวบรวมฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาด้านการเกษตรให้เป็นระบบที่จุดเดียว เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นสำหรับนำมาใช้ประโยชน์ในการปกป้อง คุ้มครอง และส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ทรัพยากร พันธุกรรม (พืช/สัตว์/ประมง) องค์ความรู้ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมทางการเกษตร เพื่อจัดทำเป็นแนวทางการปกป้อง คุ้มครองและส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ที่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนขึ้น โดยในระยะแรกอาจร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดลำดับความสำคัญของข้อมูลตามความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อใช้สามารถวางแผนการจัดเก็บข้อมูลตามลำดับความสำคัญ เช่น ส่วนที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกระเมิด หรือสินค้าที่สามารถนำมาต่อยอดสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เป็นต้น และควรนำการนำเข้าข้อมูลอย่างต่อเนื่องให้เป็นปัจจุบัน

๒. การจัดทำฐานข้อมูลของกระทรวงเกษตรฯ ควรมีการรวบรวมฐานข้อมูลภูมิปัญญาของชาติให้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานหลัก เช่น กระทรวงพาณิชย์ หรือสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพเพื่อความ เป็นเอกภาพ และให้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยของคนในประเทศสำหรับต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าและทันสมัย

๓. ในการจัดทำฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา ควรให้ความระมัดระวังการเปิดเผยแหล่งที่มาในบางส่วน ที่อาจจะอ่อนไหวต่อการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และมีความเสี่ยงต่อการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาโดยชาวต่างชาติ ซึ่งต้องพิจารณาอย่างรอบคอบที่จะให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ